

PERSPEKTIVY SPOLUPRÁCE knihoven a škol v rozvoji gramotností pro 21. století

Mgr. Pavlína Mazáčová, Ph.D.

Kabinet informačních studií a knihovnictví FF MU

pmazacov@phil.muni.cz

<https://kisk.phil.muni.cz/cs/osoba/2935>

Co je obsahem

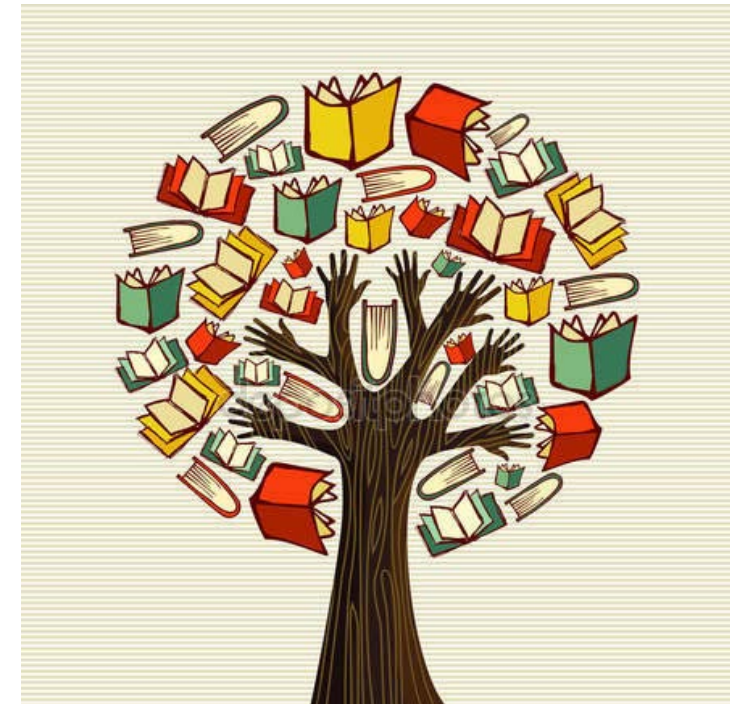
- Status quo pojetí informační gramotnosti ve školním prostředí a v knihovnách
- Učící knihovník
- Spolupráce knihoven a škol na rozvoji informační gramotnosti
- Perspektivy

Co víme o edukační spolupráci knihoven a škol v ČR

- **Absence výzkumů v ČR** zaměřených na:
 - typy aktivit škol
 - efektivitu edukačních programů
 - inkluzi v neformálním vzdělávání žáků v knihovnách
 - ...
- **Dílčí informace**
 - vznikající **kvalifikační práce** na VŠ (Kabinet informačních studií a knihovnictví FF MU – online např. Radim Chalupník, David Kudrna, Kamila Zoufalá, Veronika Jílková)
 - šetření organizací SKIP, SRDUK, ÚKR ČR

Strategie a dokumenty – provazba formálního a neformálního vzdělávání

- UNESCO – koncept **Media and Information Literacy**
- **Koncepce podpory rozvoje mládeže 2014 – 2020**
- **Koncepce rozvoje knihoven 2017-2020**
 - Celoživotní vzdělávání
 - Kompetenční učení
 - Edukace ke gramotnostem pro 21. století

Učící knihovník (Teaching Librarian)

- Specifická profesní role
- Většinou stále bez formálního pedagogického vzdělání
- Plnohodnotná výchovně vzdělávací činnost
- Výuka gramotností v kontextu kurikulárních dokumentů ČR
 - informační
 - čtenářská
 - dokumentová
 - mediální
 - digitální
 - ...

Kompetence pro 21. století

Klíčové kompetence pro formální vzdělávání (ZŠ, G) dle RVP

- K učení
- K řešení problémů
- Komunikativní
- Sociální a personální
- Občanská
- Pracovní / k podnikavosti

Kompetence pro neformální vzdělávání dle Koncepce podpory mládeže 2014-20

- Komunikace v mateřském jazyce
- Komunikace v cizích jazycích
- Matematická schopnost a základní schopnosti v oblasti vědy a technologií
- Schopnosti práce s digitálními technologiemi
- Schopnost učit se
- Sociální a občanské schopnosti
- Smysl pro iniciativu a podnikavost
- Smysl pro kulturní povědomí a vyjádření

Gramotnosti pro školu (versus) gramotnosti pro život?

- Přelom tisíciletí – gramotnosti a zájem o ně
- Počáteční vzdělávání – reforma vzdělávání (vznik RVP), mezinárodní testování také v ČR
 - PISA, PIRLS, TIMMS, ICILS apod.
- „Druhy“ gramotností
- Je VERSUS na místě?

- Jiný pohled na gramotnosti – zvnějšku, mimo formální školní prostředí = perspektiva (učícího) knihovníka

Kontaktní bod – informační gramotnost – PROČ

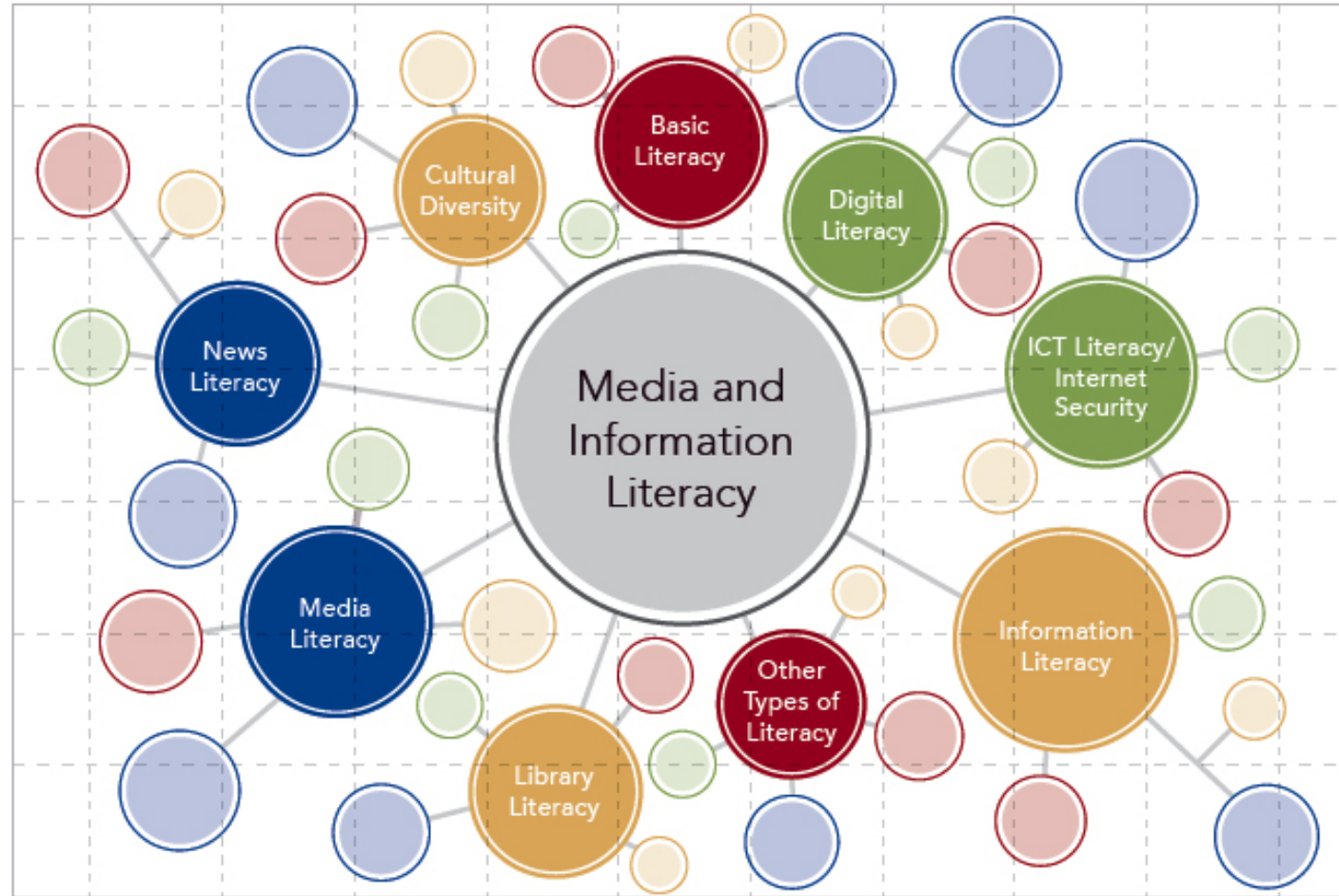
„Informační gramotnost znamená vědět, kdy a proč jsou informace potřeba, kde je najít a jak je vyhodnotit, využít a předávat v souladu s etickými zásadami.“

The information literate person can:

Information

Koncepce Media and Information Literacy – UNESCO

Dostupné z: <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002246/224655e.pdf#page=22>

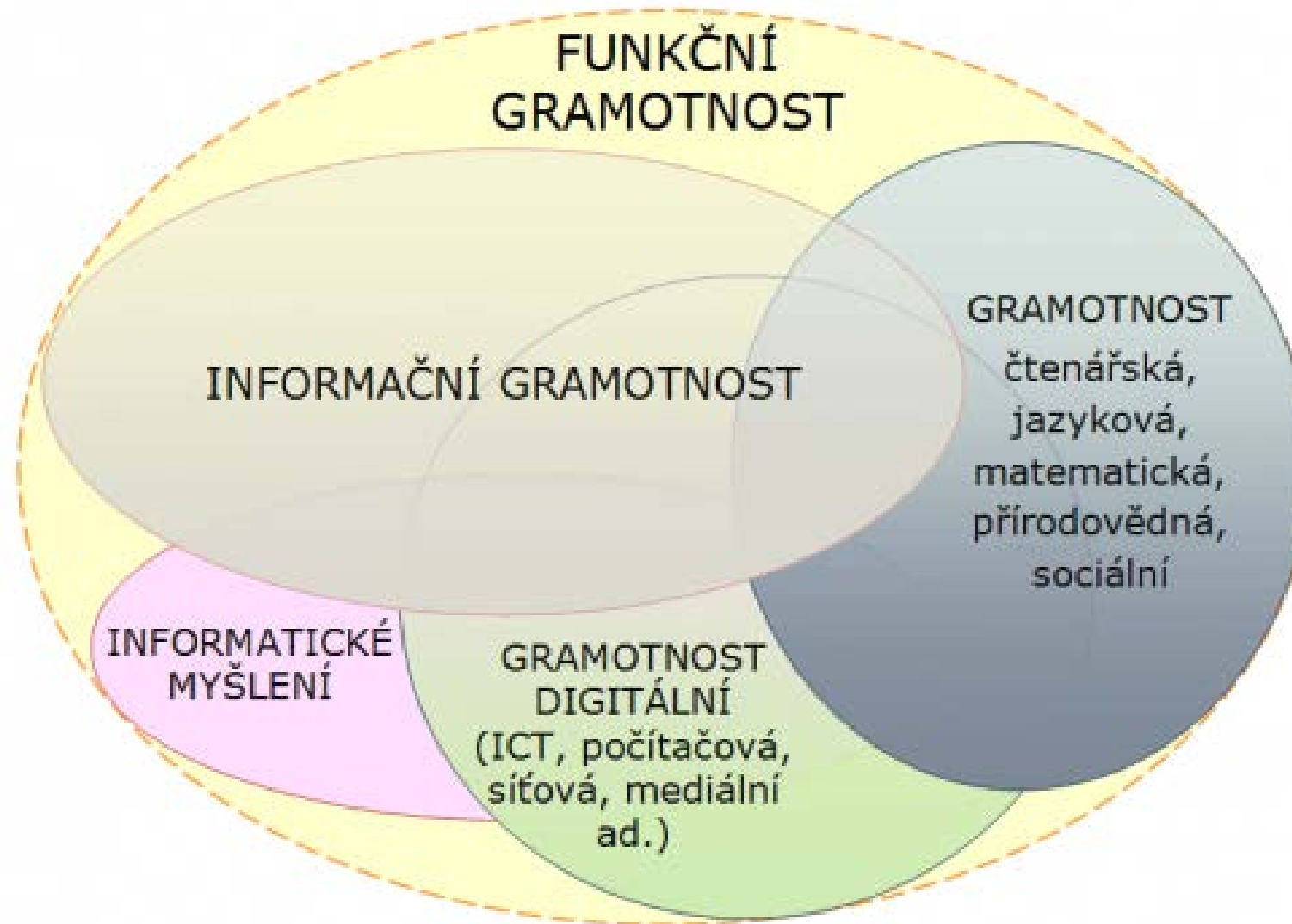
Informační gramotnost – pojetí v českém školním prostředí

Dosavadní stav

- Definována dle RVP
- Akcentace **technologické** složky – práce s počítačem
- Blízko pojetí počítačové gramotnosti

Perspektiva

- Komplexní práce s informacemi
- ICT jako nástroj rozvoje kompetence pracovat s informací v různých médiích
- Blízko pojetí digitální gramotnosti

BRDIČKA, Bořivoj. Jak definovat digitální gramotnost? In: *RVP: Metodický portál* [online]. 2015 [cit. 2017-04-22]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/z/20549/JAK-DEFINOVAT-DIGITALNI-GRAMOTNOST.html/>

Didaktické zázemí pro rozvoj gramotností ve formálním školním prostředí ČR

- Strategie digitálního vzdělávání do r. 2020
- DUMy na portálu RVP.cz
- Materiály online komunit učitelů
- ...?
- Hodnoticí nástroje rozvoje **informační gramotnosti** v počátečním vzdělávání
 - **Metodika NIQES** (Kdo ji používá? Existují evaluační zprávy? Jsou veřejně dostupné?)

INFORMAČNÍ GRAMOTNOST dle metodiky NIQES

- identifikovat a specifikovat potřebu informací v problémové situaci
- najít, získat, posoudit a vhodně použít informace s přihlédnutím k jejich charakteru a obsahu
- zpracovat informace a využít je k znázornění (modelování) problému
- používat vhodné pracovní postupy (algoritmy) při efektivním řešení problémů
- účinně spolupracovat v procesu získávání a zpracování informací s ostatními,
- vhodným způsobem informace i výsledky práce prezentovat a sdílet
- při práci dodržovat etická pravidla, zásady bezpečnosti a právní normy
- to vše s využitím potenciálu digitálních technologií za účelem dosažení osobních, sociálních a vzdělávacích cílů.

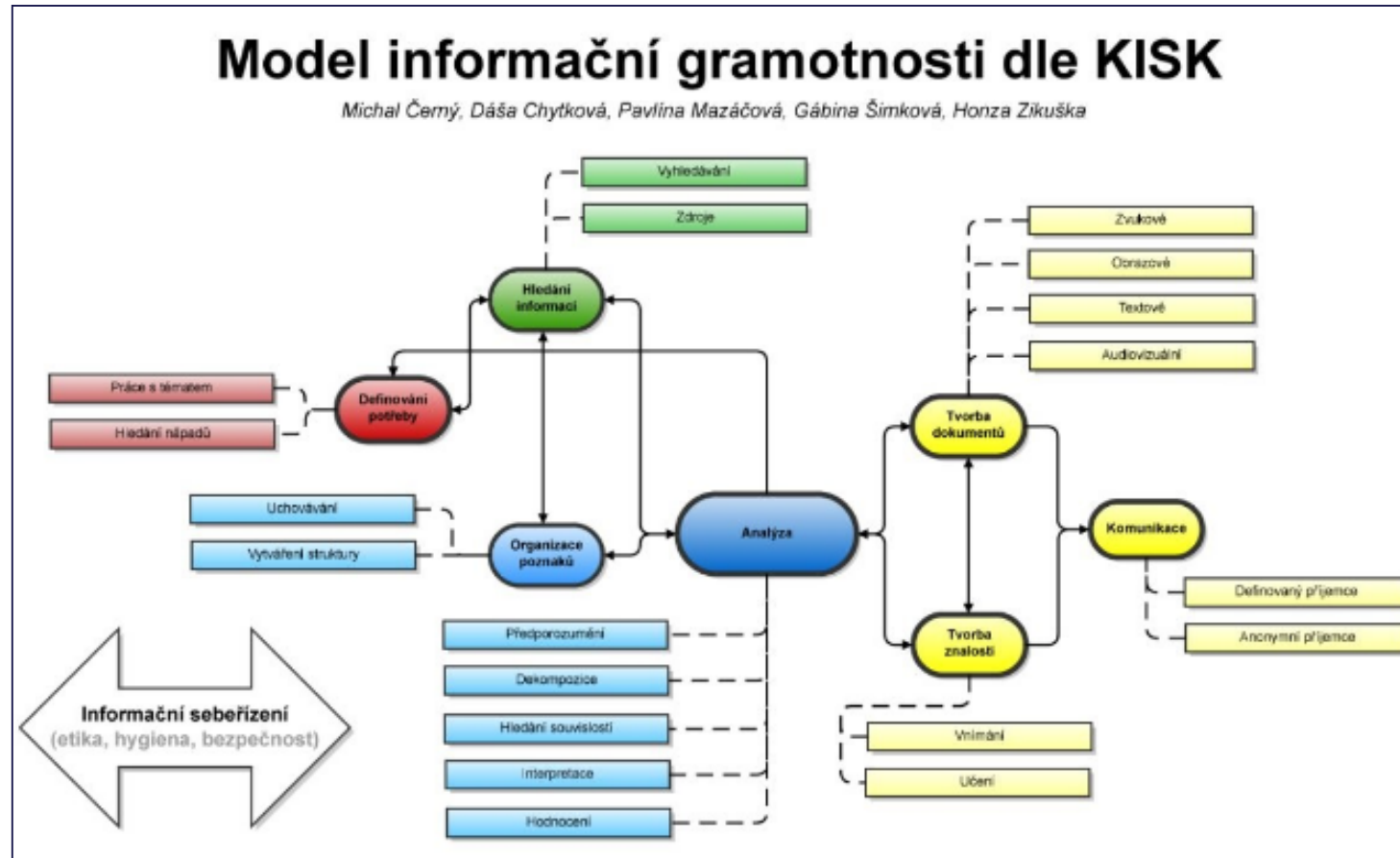
Metodika NIQES, ČŠI, online, 2014

(dostupné z: <http://www.niqes.cz/Methodika-gramotnosti/Methodika-pro-hodnoceni-rozvoje-informacni-gramotno>)

Informační gramotnost a edukační praxe - GEPARD

- produkt SCIO
- testování úrovně IG
- 5 oblastí IG
- sledování rozvoje informační gramotnosti žáka v delším časovém úseku (testování)
- **testové úlohy – kompetenční přístup k učení**

(Model informační gramotnosti dle KISK, 2012)

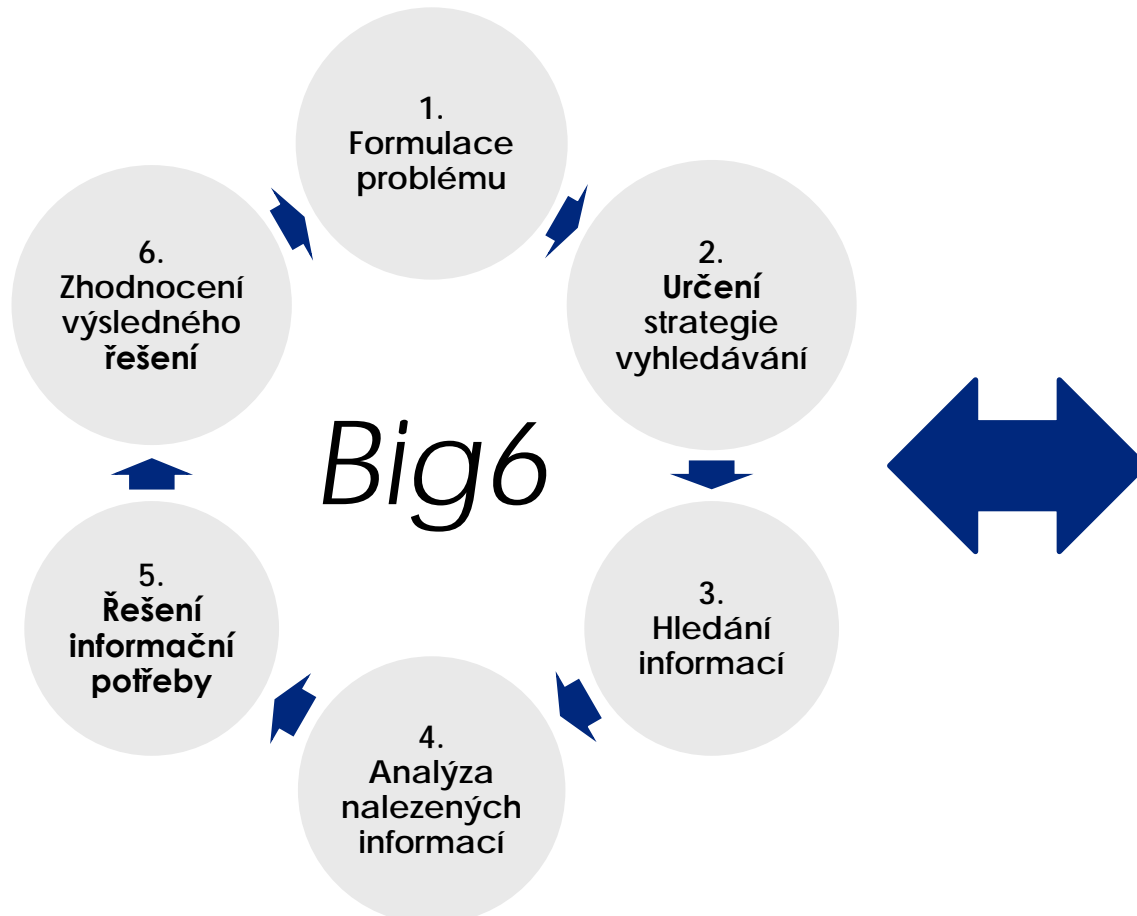
Perspektivy spolupráce knihoven a škol v edukaci IG

Big6 Stage	Technology
Task Definition	Twitter, Instagram
Info Seeking Strategies	Blogs, Twitter, Google
Location & Access	Google
Use of Information	Evernote, Instagram, Blogs, Twitter
Synthesis	Web design, Instagram, Blogs, Twitter
Evaluation	Spell/grammar check, Twitter

Model BIG6 pro žáky 1. stupně ZŠ

(příklad provazby modelu a Metodiky NIQES)

Formulace problému

Určení typu informace

Získání informací

Posouzení pravdivosti informací
+ Analýza získaných informací

Identifikace a nasazení
vhodných prostředků pro řešení

Hodnocení získaného řešení
a použitého postupu

+

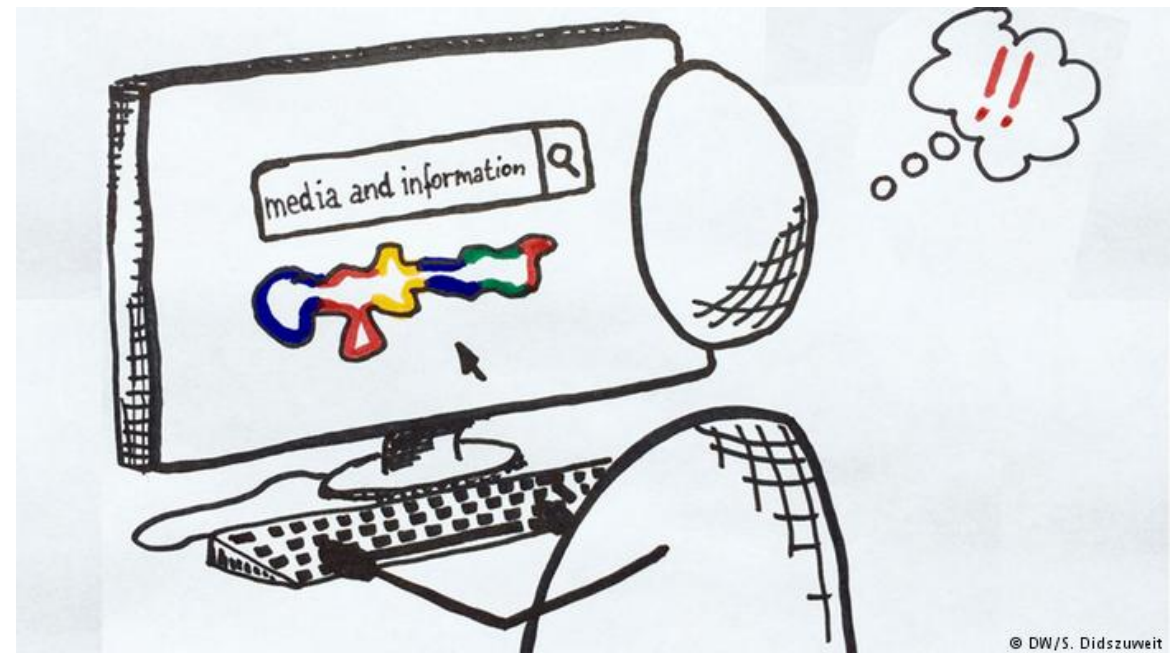
**vstupní
a výstupní
úrovně
indikátorů**

Perspektivy

Knihovna už není jen místem, kam se chodí půjčovat knihy a časopisy

Vzdělávací potenciál

- Rozvoj schopnosti
 - hledat informace
 - ověřovat a hodnotit informace
 - organizovat informace
 - kriticky číst
 - rozumět médiím apod.

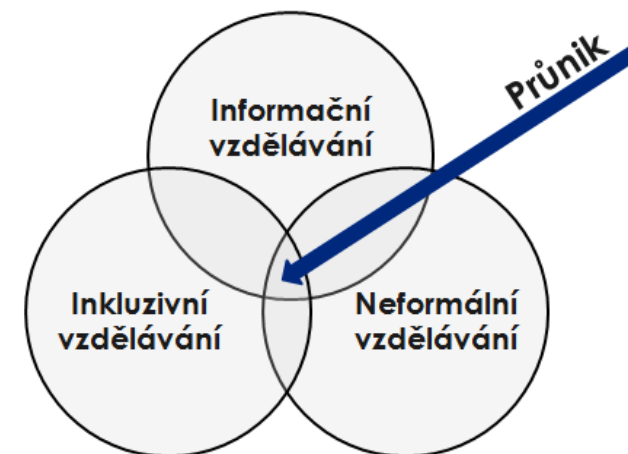
Strategie řízení školy a podpora spolupráce

- Spolupráce **knihoven a škol**
 - Formulace programů, témat, koncepcí rozvíjejících gramotnosti pro 21. století
 - Ukotvení edukace v knihovně v ŠVP
 - Důvěra v činnost knihovny
 - Konkrétní edukační témata řešená výlučně knihovnou

- Spolupráce **knihoven – škol – akademiků** ve společenstvích praxe
 - Osvědčený a zároveň žádaný model současných výzev OPVVV
 - Transfer znalostí
 - Funkční propojení formálního a neformálního vzdělávání
 - Podpora celoživotního učení

INKLUZE v prostředí knihoven se zaměřením na počáteční vzdělávání

- Otevřenost **přizpůsobit prostředí** a vzdělávací obsah programů heterogenní skupině žáků i dalších cílových skupin
- Osvědčené **didaktické** postředy (podpora individualizace výuky)
 - znalost programu RWCT (metody kritického myšlení)
 - konstruktivisticky koncipovaná edukace (práce s prekoncepty, trojfázový model učení E-U-R)
 - metody podporující problémové, projektové, badatelské (tzv. činnostní) učení
 - využití moderních vzdělávacích technologií
- **Bezpečné prostředí**
- Chybí relevantní výzkum

Potenciál vzdělávacích technologií v knihovnách

- Učící knihovník a technologie (výzkum Chalupník, Mazáčová, 2015)
- Využívání **čteček, dotykových IT zařízení**, především **tabletů**
 - Dotykové zařízení – respekt k žákovi vlastnímu učebnímu tempu
 - Pro žáky se specifickými poruchami učení / s poruchami autistického spektra, s mentálním či zrakovým postižením, pro žáky nadané (Gajzlerová, 2014)
- **Metody činností** reflektující funkcionality vzdělávacích technologií
 - pravidelné a většinou neomezené opakování;
 - vnímání více smysly;
 - sluchátka pro posílení koncentrace;
 - možnost zpracování úloh v průběhu edukační lekce digitálně apod.

Bariéry / mezery / nedostatečnosti

- Nedůvěra škol v potenciál knihoven
- Nedůvěra v učící knihovníky
- Nekompatibilita priorit škol a knihoven – rozcházejí se ...
- Nezájem? – oboustranný?
- Mnoho aktérů (konkurence) vstupujících do školního prostoru a ovlivňujících témata a vzdělávací obsah

Příklady dobré praxe

- Spolupráce škol a knihoven na lokální úrovni pro **rozvoj místně zakotveného učení** žáků v počátečním vzdělávání
- Partnerství
 - Místní akční skupiny (MASKy)
 - Místní akční plány MAPy)
 - Krajské akční plány (KAPy)
- Cíl a potřeba = smysluplná spolupráce, udržitelnost, systémovost

KNIHOVNA ŘIŽOVATCE

spojte své cesty Na Křižovatce

Úvod

Akce

Blog

Služby

Katalog

Fotogalerie

Kontakt

Pro knihovny

vzdělávání Na Křižovatce

Knihovna se věnuje také vzdělávání. Orientujeme se na žáky základních škol. V minulém roce jsme navázali spolupráci se základními školami v okolí knihovny. Lekce informačního vzdělávání navštěvují žáci [Základní školy Křídlovické](#) a [Praktické a základní školy na Vídeňské](#).

Lekce jsou postaveny na třífázovém [vzdělávacím modelu E-U-R](#), metodách kritického myšlení a je při nich vždy kladen důraz na aktivitu účastníků. Téma lekcí je voleno v souladu se Školním vzdělávacím programem spolupracujících škol a po domluvě s učitelem. Žáci se například naučí dělat si poznámky z odborného textu či jak vytvořit hodnotný referát. V lekcích pokračujeme i v novém školním roce 2013/14.

Příklad dobré praxe - experimentální univerzitní výukové pracoviště KISK FF MU

<http://nakrizovatce.knihovna.cz/sluzby/vzdelavani-na-krizovatce/>

CÍL v perspektivě krátkého období (do r. 2020?)

- Využít aktuální programové období ESF
- Pilotovat spolupráci (např. v grantových výzvách OPVVV)
- Ověřovat edukační programy, které se osvědčily
- Hledat nové cesty ke spolupráci / participaci
 - Lokální / regionální
 - Místně zakotvené učení – knihovna, škola, (kostel)
 - Partnerství se středními a vysokými oborovými školami (KISK, ÚISK, Opava ...)
- Knihovna – prostor celoživotního učení, místo návratů (dospělý, senior)

Vzdělávací potřeby učících knihovníků a učitelů v IG

Webová verze **Kurzu práce s informacemi**, <http://kpi.knihovna.cz/>

Librarians as Designers: Case Studies on Improvement of Library Services

Pavla Míralíková, Ladislava Z. Suchá (eds.),
Alma Lucra Cuión, Jan DeLong, Andrea
Gasparini, Roman Novotný

Kordinátor ICT

Michal Čermý

Metodik ICT

Michal Čermý

Digitální informační kurátorství v pedagogickém kontextu

Michal Čermý

Webináře ve vzdělávání: pedagogické a didaktické aspekty

Michal Čermý

Informace jako antropologický fenomén

Michal Čermý

Tablet ve školní praxi

Michal Čermý, Pavlína Mazáčová

Distanční vzdělávání pro učitele

Michal Čermý, Dagmar Chytková, Pavlína
Mazáčová, Gabriela Šimková

Informační vzdělávání pro učitele

Michal Čermý, Dagmar Chytková, Pavlína
Mazáčová, Gabriela Šimková

Spolupráce knihovny s uživateli – Jak na to?

Terese Lindholm

Herní studia: Sborník z CONference 2013

Tomáš Bartek

Časové bankovníctví - recyklujte svůj čas

Miroslava Birázdová, Lada Matyášová,
Vítězslav Rathouz

Vzdělávací a informační zdroje – KISK

<http://eknihy.knihovna.cz/>

Seznam vybraných zdrojů

- ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE. *Specifikace informační gramotnosti NIQES: Výstupní zpráva*. Praha: ČŠI, 2014 [cit. 2016-08-31], 55 s. Dostupné z: <http://bit.ly/1Q79wIb>
- HANÁKOVÁ, Adéla, Kateřina STEJSKALOVÁ, Nina RUTOVÁ, Michaela NĚMCOVÁ a Olga DOLEŽALOVÁ. *Práce s třídním kolektivem ve společném vzdělávání: soubor pracovních listů*. Praha: Člověk v tísní, o.p.s., 2015. ISBN 978-80-87456-55-2. Dostupné z: http://inkluzie.upol.cz/ebooks/pracovni_listy_2/pracovni_listy_02.pdf
- KUDRNA, David. *Inkluzivní přístup k informačnímu vzdělávání v neformálním prostředí*. Brno, 2016. 97 s. Bakalářská práce. MU, FF, KISK. Vedoucí práce: Mgr. Pavlína Mazáčová, Ph.D. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/427643/ff_b/
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2003. s. 49
- Respekt neboli [online]. 2016 [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: <http://www.respektneboli.eu/pedagogove/archiv-metod>
- RUMLER, Jakub. *Vlastní zařízení ve školní výuce – BYOD. Moderní vyučování* [online]. 8. 6. 2014 [cit. 2017-04-07]. Dostupné z: <http://www.modernivyucovani.cz/vlastni-zarizeni-ve-skolni-vyuce-byod/>
- ŠKODA, Jiří a Pavel DOULÍK. *Psychodidaktika: Metody efektivního a smysluplného učení a vyučování* [online]. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, s. 127-132. [cit. 2017-03-29]. ISBN 978-80-247-3341-8. Dostupné z: <http://bit.ly/23NIMae>

Vybrané webové adresy edukačních zdrojů

- Koncept MIL (UNESCO)
 - <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/media-development/media-literacy/unesco-global-mil-assessment-framework/>
- Strategie digitálního vzdělávání v ČR do roku 2020
 - <http://www.msmt.cz/ministerstvo/strategie-digitalniho-vzdelavani-do-roku-2020>
- Metodika NIQES (informační gramotnost)
 - <http://www.niqes.cz/Metodika-gramotnosti/Metodika-pro-hodnoceni-rozvoje-informacni-gramotno>
- Koncepce podpory mládeže 2014-2020
 - <http://www.msmt.cz/mladez/koncepce-podpory-mladeze-na-obdobi-2014-2020>
- Projekt rozvoje informační gramotnosti GEPARD (SCIO)
 - <https://gepard.scio.cz/>
- Model BIG 6
 - <http://big6.com/>

Prezentace vznikla jako součást grantu MUNI/FR/1559/2016 Participativní platforma rozvoje informační gramotnosti na MU.